

TÜRKİYE'DE GRI REHBERİNE GÖRE HAZIRLANAN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARININ İÇERİK ANALİZİ*

Öğr. Gör. Dr. Zeynep ŞAHİN***

Prof. Dr. Fikret ÇANKAYA****

Araştırma Makalesi / Research Article

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Aralık 2018; 20(4); 860-879

ÖZ

Fosil yakıtların yoğun tüketimi çevrede bulunan doğal kaynakların azalmasına ve iklim değişikliklerine neden olduğu için kaynakların daha iyi kullanılması ihtiyacı doğmakta ve işletmelerde sürdürülebilirlik kültürünün oluşturulması gerekmektedir. Sürdürülebilirlik anlayışı içinde işletme faaliyetleri sosyal, ekonomik ve çevresel sonuçlarıyla raporlanmalıdır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de 2017 yılına kadar Küresel Raporlama Girişimi (GRI) Rehberine göre sürdürülebilirlik raporu hazırlayan 42 işletmenin 100 adet raporunun analizinin yapılarak raporlardaki konuların araştırılmasıdır. Yapılan frekans dağılımlarıyla raporlarda strateji ve profil açıklamalarının yönetim yaklaşımı ve performans gösterge açıklamalarından fazla olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik Raporlaması, Küresel Raporlama Girişimi Rehberi.

JEL Sınıflandırması: M40, Q01, Q56.

CONTENT ANALYSIS OF SUSTAINABILITY REPORT PREPARED ACCORDING TO GRI GUIDELINES IN TURKEY

ABSTRACT

Since the intensive consumption of fossil fuels causes climate changes and scarcity of natural resources, the need for better use of resources arises and a culture of sustainability is required in the enterprises. Business activities should be reported in terms of social, economic and environmental consequences in the sense of sustainability. The objectives of this study are to analyse 100 sustainability reports prepared until 2017 by 42

* Bu çalışma “Türkiye’de GRI Kapsamında Sürdürülebilirlik Raporları ve KOBİ’lere Yönelik Raporlama Önerisi” isimli doktora tezinden türetilmiştir. Çalışma TÜBİTAK 3001 Programı çerçevesinde 215K361 nolu “Türkiye’de Sürdürülebilirlik Raporlarının Durumu ve KOBİ’lerde Sürdürülebilirlik” isimli projenin çıktısı olarak desteklenmiştir ve çalışmada TÜBİTAK’a teşekkür edilmektedir. Çalışma ayrıca Roma’da 15-16 Aralık 2016 tarihinde düzenlenen 7th European Business Research isimli konferansta bildiri olarak sunulmuş ve geliştirilmiştir. Makale gönderim tarihi: 15.05.2018, kabul tarihi: 02.11.2018.

*** Trabzon Üniversitesi, Vakıfkebir MYO, ktzeynep@hotmail.com, orcid.org/ 0000-0002-7416-1021.

**** Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, cankayaf@yahoo.com, orcid.org/ 0000-0002-0738-3580.

Atıf: Şahin, Z. ve Çankaya, F. (2018). Türkiye’de GRI rehberine göre hazırlanan sürdürülebilirlik raporlarının içerik analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(4), 860-879. <http://dx.doi.org/10.31460/mbdd.423716>.

enterprises in Turkey according to the Global Reporting Initiative (GRI) Guidelines and to examine them in terms of their content. The results of the frequency distributions show that the strategy and profile disclosures were more than the management approach and performance indicator disclosures.

Keywords: Sustainability, Sustainability Reporting, Global Reporting Initiative Guide.

JEL Classification: M40, Q01, Q56.

1. GİRİŞ

1960'lardan sonra ekolojik dengelerin bozulmakta olduğu ve bunun nedeninin çevre ile kalkınma arasındaki bağların göz ardı edilmesi olduğu anlaşılmış ve sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır (Altunbaş 2008, 5). İşletmelerin sağladığı ekonomik ve teknolojik katkılar zamanla sosyal ve çevresel sorunlara yol açtığı için eleştirilmiştir. Çevre kirliliği, kaynak tüketimi, atık maddeler, ürün kalitesi ve güvenliği, çalışan hakları, toplumsal sorumluluk gibi konular önem kazanmıştır. Ayrıca satılan bir ürün poşetinin dünyanın öbür ucunda çıkarılan petrolün yine dünyanın diğer bir tarafında işlenip poşet haline getirilip Türkiye'de satılabilir bir ürün haline gelmesi pazarların büyüklüğünü gösterdiği gibi işletmelerin yapacağı faaliyetlerin etkisinin de ne kadar büyük olduğunun bir göstergesidir. Dolayısıyla işletmelerin yapacağı faaliyetin konusu sadece kendi bölgesindeki işletmelerin değil tüm dünyanın ilgisini çekmektedir. Bu doğrultuda işletmelerin çevreye ve topluma karşı sorumlu bir şekilde faaliyetlerini yürütmelerinin uzun vadede kazanç sağlayacağı düşünülmeye başlanmıştır. Diğer bir ifadeyle işletmelerde sürdürülebilirlik kültürünün yerleşmesi ihtiyacı doğmuştur. İşletmeler açısından sürdürülebilirlik; ekonomik beklentilerin çevresel ve sosyal duyarlılıkta dengeli biçimde değerlendirilmesidir.

Sürdürülebilirlik kavramının işletme düzeyinde eşdeğeri olan kurumsal sürdürülebilirlik işletmelerin büyüme ve karlılıkları ile çevresel koruma, sosyal eşitlik ve ekonomik kalkınmaya aynı derecede önem vermektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınmanın işletme düzeyinde yansımasıdır. Bu yansımanın etkilerinin raporlanması da sürdürülebilirlik raporlarıyla mümkün olmaktadır. Finansal muhasebenin ürettiği finansal bilgilerin işletmelerin değerlendirilmesinde yeterli olmadığı görüşüyle işletme faaliyetlerinin ve performansının çevresel, toplumsal ve yönetsel boyutlarıyla incelendiği sürdürülebilirlik raporlarının finansal raporları tamamlaması amaçlanmaktadır (Yanık ve Türker 2012, 297). Finansal raporlama işletme faaliyetlerini sadece finansal yönleriyle ele aldığı için yetersiz kalmaktadır. Paydaşların işletmelerin faaliyetlerini tüm yönleriyle görmek istedikleri raporlama için baskı yapmalarından ve işletmelerin topluma olan çevresel, sosyal katkılarının yer aldığı raporları düzenlemelerinin işletmeye katkı da bulunabileceğini yöneticilerin fark etmesinden dolayı sürdürülebilirlik raporları hazırlanmak istenmektedir.

Bu çalışmada amaç Türkiye'de sürdürülebilirlik raporların da yer alan konuların tespit edilmesidir. Çalışmada 42 işletmeye ait 100 adet sürdürülebilirlik raporundan elde edilen verilerle frekans

dağılımları yapılmıştır. Sürdürülebilirlik raporlarında GRI Rehberinde yer alan strateji ve profil, yönetim yaklaşımı ve performans göstergelerine ait açıklamaların yapıldığı tespit edilmiştir. Bu raporlarda strateji ve profil açıklamalarının yönetim yaklaşımı ve performans göstergelerinden fazla olduğu görülmüştür.

Çalışmada giriş bölümünü takiben ikinci bölümde sürdürülebilirlik raporlaması hakkında bilgi verilmiş, üçüncü bölümde sürdürülebilirlik raporlarıyla ilgili yapılan çalışmalar incelenmiş, dördüncü bölümde sürdürülebilirlik raporlarının analizi yapılmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI

Sürdürülebilirlik ve işletme paydaşları açısından bakıldığında finansal muhasebe, raporlamadan beklenen faydaların elde edilmesinde yetersiz kalmış ve bir takım eleştiriler almıştır. Finansal muhasebe, işletme faaliyetlerinin sınırlarını dar bir bakış açısıyla sınırlandırdığı, karı ve karlılığı öncelikli kabul edip sosyal ve çevresel olayları geri planda bıraktığı, çevresel etkiler yaratan kurumsal faaliyetlerin değerlendirilmesinde eksikliklerin olduğu şeklinde eleştiriler almıştır (Schaltegger ve Burrit 2010, 376). Ayrıca işletmelerin artık faaliyetleri için yalnızca ortaklarına ve yatırımcılarına karşı değil tüm topluma karşıda sorumlu olduğu anlaşılmıştır. İşletmelerin sorumluluk alanlarının genişlemesiyle istihdam, toplumsal ilişkiler, etik gibi konuların ön planda tutulduğu sosyal raporlar oluşturulmaya başlanmıştır. 1980 ve 1990’lı yıllarda meydana gelen doğal afetler, ekolojik felaketler, iklim değişikliği ile çevresel raporlar önem kazanmıştır. 1980 yıllarda gerek gönüllü ve gerekse zorunlu olarak sunulmaya başlayan sosyal ve çevresel dışsallıkların beyan edilme çabaları küresel pazarın sadece finansal bilgileri sunan raporlara değil finansal olmayan bilgileri de içeren raporlara ihtiyaç duyduğunun göstergesidir. Bu yıllarda İngiltere çevresel raporlama yapmayı zorunluluk haline getirmiştir (Aksoy 2013, 28).

2000’li yıllara gelindiğinde ise çevresel ve sosyal bilgilerin bir arada verildiği kurumsal sosyal sorumluluk raporları önem kazanmıştır. İşletmeler satılan ürünler, karlılık oranları yanında çalışanlarına, topluma, çevreye karşı ne kadar duyarlı olduklarını gösteren raporlar yapmaya başlamışlardır (Yanık ve Türker 2012, 297). Sürdürülebilirlik raporlaması olarak gündeme gelen bu raporlarda kurumsal sosyal sorumluluk raporlarındaki konuların yanında işletmelerin çevresel ve sosyal performanslarının ekonomik performansa etkileri açıklanmaktadır. Çevresel ve sosyal performansın ekonomik performans ile dengelenmesi yönünde ilave açıklamaların yapıldığı sürdürülebilirlik raporları; üçlü sorumluluk raporlaması, kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması, finansal olmayan raporlama gibi çeşitli kavramlarla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Çalışkan 2012, 52).

Finansal muhasebeye amaç varlıkların oluşumu ve kaynakların kullanımıyla ilgili meydana gelen artış ve azalışların açıklanmasıdır. Sürdürülebilirlik muhasebesinde ise amaç buna ilave olarak işletmelerin sürdürülebilirlik performansını ölçmek, ortaklara karşı hesap verilebilirliği sağlamak, üst yönetimin karar alma süreçlerinde katkıda bulunmak ve paydaşların istedikleri bilgileri sunmaktır (Yönet 2010, 72).

İşletmelerin sürdürülebilirlik uygulamalarına yer verme nedenleri arasında piyasada var olmak ve pazar payını kaybetmemek başta gelmektedir. Nitekim müşteriler sürdürülebilirlik uygulamalarında özellikle çevre konusunda duyarlı olan işletmeleri daha çok tercih etmektedir. Sürdürülebilirlik raporlaması paydaşlar için şeffaflığı, itibarın arttırılmasını, sürekli gelişme ve öğrenmeyi, ileriye görerek düşünmeyi sağlamaktadır. Raporlamayla işletmelerin rekabet gücünü arttırmak hedeflenmiştir. Sürdürülebilirlik risklerin yönetilmesine yardımcı olurken işletmelerin çevresel ve sosyal konulara ilişkin değerler ve prensiplere uyararak nasıl yaşanacağını göstermektedir. Aynı şekilde paydaşlar ile diyalog ve müzakere için sağlam temeller sağlamaktadır.

Sürdürülebilirlik raporlarına yönelik bir çok kuruluş farklı raporlama rehberleri yayınlamıştır. Bunlardan en fazla tercih edilenleri Küresel Raporlama Girişimi Rehberi, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri, OECD Çokuluslu İşletmeler Rehberi, ISO 26000 Sosyal Sorumluluk Rehberi, AA1000APS Hesap Verebilirlik Standardı, AA1000AS Güvence Standardıdır. Bunlar içinde işletmelerin en fazla tercih ettiği rehber ise Küresel Raporlama Girişimi Rehberidir. GRI Rehberi Deloitte, Ernst&Young, KPMG, PricewaterhouseCoopers gibi uluslararası alanda hizmet veren danışmanlık firmaları tarafından da desteklenmektedir (English ve Schooley 2014, 27). GRI Rehberinde yer alan açıklamalarla ilgili detaylı bilgi çalışmanın metodoloji bölümünde verilmiştir.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARIYLA İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Sürdürülebilirlik raporlarının analizine yönelik yapılan çalışmalar özetlendiğinde Yönet (2010) sürdürülebilirlik raporlarında muhasebe meslek mensuplarının rolünü ve Türk bankacılık sektöründe sürdürülebilirlik raporlarının durumunu incelediği çalışmasında çok az bankanın rapor hazırladığını tespit etmiştir. 116 Çinli işletmenin hazırladığı sürdürülebilirlik raporlarının içerik analizi ise 2010 yılında Huang ve Wang tarafından yapılmış ve raporlarda ekonomik, çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim konuları üzerinde daha çok durulduğu görülmüştür. Benzer çalışmada 2011 yılında Dong Çin'de maden ve mineral sektöründe hazırlanan sürdürülebilirlik raporlarında vizyon ve strateji, yönetim ve kurumsal sosyal sorumluluk yönetimi, paydaş katılımı, ekonomik, sosyal ve çevresel konuların üzerinde durulduğunu tespit etmiştir. 2011 yılında Roca ve Searcy tarafından yapılan

çalışmada ise Kanada’da 2008 yılında 94 işletmenin sürdürülebilirlik raporlarını incelenmiş ekonomik, çevresel ve sosyal olarak 585 farklı gösterge kullanıldığı belirlenmiştir.

Johnson&Johnson’ın (J&J) sürdürülebilirlik raporlaması modeli üzerinde 1993-2007 yılları arasındaki sürdürülebilirlik raporlarının 2012 yılında Borkowski ve diğerleri tarafından incelendiği çalışmada diğer işletmelere model olacak çerçeve sağlanmaya çalışılmıştır. Bu modeldeki kategorilerin toplum, çeşitlilik, insan hakları, sağlık ve güvenlik, çevre, tedarik zinciri olduğu tespit edilmiştir. 2012 yılında Sobhani ve diğerleri tarafından yapılan çalışmada ise Bangladeş’te bankacılık sektörünün raporları incelenmiş ve sürdürülebilirlikle ilgili açıklamalarda çevresel ve ekonomik boyutun aksine sosyal boyuta daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Aktaş ve diğerlerinin (2013) çalışmalarında Türkiye’de GRI Rehberine göre rapor hazırlayan 9 büyük işletmenin sürdürülebilirlik raporları incelenmiş ve işletmelerin yönetim yaklaşımı ve performans göstergesi açıklamalarından çok strateji ve profil açıklamalarında bulunduğu tespit edilmiştir.

2014 yılında Maubane ve diğerleri tarafından yapılan benzer çalışmada Johannesburg’taki sürdürülebilirlik raporları incelenmiş ve raporlarda yönetsel açıklamalardan çok çevresel ve sosyal açıklamalara yer verildiği tespit edilmiştir. Yüksek öğretimde sürdürülebilirlik raporlarının Hinson ve diğerleri tarafından 2015 yılında incelendiği çalışmada strateji ve profil, raporlama yaklaşımları, ekonomik, çevresel, sosyal, insan hakları ve toplum konularına ait 56 göstergeye yer verildiği görülmüştür. 2015 yılında Alcaraz Quiles ve diğerleri tarafından yapılan çalışmada İspanya’da 55 farklı köy ve şehre ait web sitelerinden GRI Rehberinde yer alan 61 açıklama ile ilgili bilgiler toplanmıştır. En fazla sosyal açıklamaların yapıldığı ve nüfusun sürdürülebilir bilgi açıklamalarını pozitif etkilediği belirlenmiştir. Kozłowski ve diğerleri (2015) tarafından yapılan çalışmada ise 14 farklı hazır giyim sektöründeki sürdürülebilirlik raporlarında yer alan konular araştırılmış ve 5 ana gösterge olarak sürdürülebilir tedarik zinciri yönetimi, tasarım uygulamaları, iş yeniliği, tüketici sorumluluğu, ürün sürdürülebilirliği tespit edilmiştir. Sosyal açıklamaların fazla olduğu ve nüfusun sürdürülebilir bilgi açıklamalarını pozitif etkilediği belirlenmiştir.

Özdemir ve Pamukçu (2016) tarafından Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan 15 işletmenin 2014-2015 yılları arasındaki sürdürülebilirlik raporlarını incelemiş ve bu işletmelerin 2007 yılından itibaren aralıksız sürdürülebilirlik raporu hazırladıkları tespit edilmiştir. Bu yıllar arasında en fazla mali kuruluşlar sektörüne ait işletmelerin raporlarının olduğu görülmüştür. Aynı yıl Aracı ve Yüksel’in çalışmasında ise Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan 15 işletmenin 2013 yılına ait sürdürülebilirlik raporları analiz edilmiş ve 8 işletmenin GRI Rehberine göre rapor hazırladığı belirlenmiştir. Ayrıca raporlarda yer alan çevresel ve sosyal açıklamaların artırılması gerektiği ifade edilmiştir. 2016 yılında Gönen ve Solak tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise 2013-2015 yılları arasında GRI G4 Rehberine göre hazırlanan 41 sürdürülebilirlik raporu analiz

edilmiştir. Raporların hepsinde ekonomik ve sosyal açıklamaların yapıldığı sadece 14 raporda çevresel açıklamaların olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu raporların sadece 6 tanesinin denetimden geçtiği görülmüştür.

Literatür değerlendirildiğinde sürdürülebilirlik raporlarında vizyon ve strateji, yönetim ve kurumsal sosyal sorumluluk yönetimi, paydaş katılımı, ekonomik, çevresel ve sosyal konulara öncelikli olarak yer verildiği görülmüştür. Türkiye’de yapılan çalışmalarda kısa dönemlere ait sürdürülebilirlik raporları analiz edilmiştir. Bu çalışmada ise Türkiye’de 2017 yılına kadar sürdürülebilirlik raporu hazırlayan işletmelerin raporları GRI Rehberinde yer alan strateji ve profil, yönetim yaklaşımı ve performans göstere açıklamalarına ait 121 göstereyi içerecek şekilde detaylı olarak analiz edilmiş, raporlarda en fazla açıklanan ve hiç yer verilmeyen açıklamalar belirlenmiştir.

4. ÇALIŞMANIN METODOLOJISI

Bu bölümde çalışmanın amacı ve önemi, veri seti ve yöntemi, sürdürülebilirlik raporlarının analizine yer verilmiştir.

4.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın amacı Türkiye’de faaliyet gösteren ve 2017 yılına kadar GRI Rehberlerine göre sürdürülebilirlik raporu hazırlayan işletmelere ait raporlarının analizinin yapılarak raporlarda yer alan konuların araştırılmasıdır. Ayrıca işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarında yer alan açıklamalardan en fazla açıklanan ve hiç açıklanmayan göstergeler tespit edilmiştir.

Son yıllarda uluslararası alanda önemli olan sürdürülebilirlik konusunda farkındalığı sağlamak ve işletme yöneticilerinin performanslarını geliştirmek adına çalışmanın faydalı bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2. Çalışmanın Veri Seti ve Yöntemi

Çalışmaya GRI Rehberine göre 2017 yılına kadar rapor hazırlayan 66 işletmenin 143 adet raporu dahil edilmiştir. Hazırlanan raporlar arasından içinde GRI içerik indeksi olmayan raporlar çalışmada kapsam dışı bırakılmıştır. Bunlardan 42 işletmenin hazırladığı 100 adet rapor verisi GRI internet sitesinden temin edilmiştir. GRI içerik indeksinde işletmelerin raporlarında yer alan açıklamaların tam olarak mı yoksa kısmı olarak mı açıklandığı veya hiç açıklama yapılmadığıyla ilgili bilgiler mevcuttur. Bu nedenle indeks kısmı çalışmanın doğruluğu için önemlidir ve bu şekilde çalışmanın daha güvenilir olacağı düşünülmektedir. Raporlardan elde edilen veri seti SPSS 22.00 paket programında analize tabi tutulmuştur. Analizde açıklamalar tam yapılmışsa 2, kısmen yapılmışsa 1, açıklama yapılmamışsa 0 şeklinde puanlandırma yapılmıştır. Böylece en fazla açıklanan ve hiç açıklanmayan göstergeler belirlenmiştir. Çalışmada yer alan açıklamalara ait özet bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışmada Yer Alan Açıklamalara Ait Özet Bilgiler

Açıklamalar	İçerik	Yararlanılan Kaynaklar
Strateji ve Profil Açıklamaları	İşletmenin performansın anlaşılmasına yönelik genel çerçeveyi oluşturan, kurumun stratejisi, profili ve yönetişimi gibi açıklamalardır.	Dong 2011, Leszczynska 2012, Aktaş ve diğerleri 2013, Hinson ve diğerleri 2015.
Ekonomik Performans Gösterge Açıklamaları	İşletmenin kendi paydaşlarının ekonomik koşulları ile yöresel, ulusal ve küresel seviyelerde ekonomik sistemler üzerinde yarattığı etkiler ile ilgilidir.	Huang ve Wang 2010, Dong 2011, Leszczynska 2012, Roca ve Searcy 2011, Sobhani ve diğerleri 2012, Aktaş ve diğerleri 2013, Hinson ve diğerleri 2015.
Çevresel Performans Gösterge Açıklamaları	İşletmenin ekosistemler, toprak, hava ve su da dahil olmak üzere, canlı ve cansız doğal sistemler üzerinde yarattığı etkiler ile ilgilidir.	Huang ve Wang 2010, Dong 2011, Leszczynska 2012, Roca ve Searcy 2011, Sobhani ve diğerleri 2012, Aktaş ve diğerleri 2013, Maubane ve diğerleri 2014, Hahn ve Kühnen 2013, Hinson ve diğerleri 2015.
Sosyal Performans Gösterge Açıklamaları (İşgücü uygulamaları ve insana yakışır iş, insan hakları, ürün sorumluluğu, toplum)	İşletmenin faaliyette bulunduğu ortamdaki sosyal sistemler üzerinde yarattığı etkiler anlamına gelmektedir.	Huang ve Wang 2010, Dong 2011, Leszczynska 2012, Roca ve Searcy 2011, Sobhani ve diğerleri 2012, Aktaş ve diğerleri 2013, Maubane ve diğerleri 2014, Hahn ve Kühnen 2013, Borkowski ve diğerleri 2012, Hinson ve diğerleri 2015.

GRI Rehberine göre hazırlanan sürdürülebilirlik raporlarında strateji ve profil, yönetim yaklaşımı ve performans gösterge açıklamaları yer almaktadır. Strateji ve profil açıklamaları; strateji ve analiz, kurumsal profil, rapor parametreleri, yönetişim, taahütler ve katılım kısmından, yönetim yaklaşımı ve performans gösterge açıklamaları ise; ekonomik, çevresel ve sosyal performans gösterge açıklamalarından oluşmaktadır.

Strateji ve profil açıklamalarından strateji ve analiz (SA) alt açıklamaları kurumun en üst düzey karar vericisinin, sürdürülebilirliğin kurumla ve onun stratejisi ile olan ilgisi hakkındaki beyanı (SA1), başlıca etkilerin, risklerin ve fırsatların tanımlanması (SA2) açıklamalarından oluşur.

Kurumsal profil (KP) alt açıklamaları kurum adı (KP1), başlıca markalar, ürünler ve/veya hizmetler (KP2), ana bölümler, faal işletmeler, yan kuruluşlar ve ortak girişimler de dahil, kurumun operasyonel yapısı (KP3), kurumun genel merkezinin bulunduğu yer (KP4), kurumun faaliyet gösterdiği ülkelerin sayısı ve ister başlıca operasyonların bulunduğu, isterse de raporda yer alan sürdürülebilirlik konuları ile ilgisi bulunan ülkelerin adları (KP5), kurumun mülkiyet niteliği ve yasal şekli (KP6), hizmet verilen pazarlar (KP7), rapor hazırlayan kurumun ölçeği (KP8), raporlama dönemi esnasında gerçekleşen büyüklük, yapı veya mülkiyet ile ilgili önemli değişiklikler (KP9), raporlama dönemi esnasında alınan ödüller (KP10) açıklamalarından oluşur.

Rapor parametreleri (RP) alt açıklamaları sağlanan bilgilerin ait olduğu raporlama dönemi (RP1), en son yayınlanan raporun tarihi (varsa) (RP2), raporlama döngüsü (RP3), rapor ve içeriği hakkındaki sorular için iletişim adresi (RP4), rapor içeriğini belirleme süreci (RP5), raporun sınırı (RP6), raporun kapsamı veya sınırı hakkındaki özel kısıtlamalar (RP7), ortak girişimler, yan kuruluşlar, kiralanan tesisler, dışarıdan tedarik edilen operasyonlar ve raporlama dönemleri arası veya kurumlar arası karşılaştırılabilirliği önemli biçimde etkileyebilen diğer kuruluşlar hakkındaki raporlamanın esasları (RP8), raporda yer alan göstergelerin ve diğer bilgilerin toplanmasında uygulanan tahminlerin temelinde yatan varsayımlar ve teknikler de dahil, veri ölçüm teknikleri ve hesaplamaların esasları (RP9), daha önceki raporlarda yer alan bilgilerin yeniden ifade edilmesinin yarattığı etkiye dair açıklama ve bu yeniden ifadenin nedenleri (RP10), raporda uygulanan sınır, kapsam veya ölçüm yöntemlerinde daha önceki raporlama periyodlarına göre yaşanan önemli değişiklikler (RP11), raporda yer alan standart açıklamaların yerini gösteren tablo (RP12), raporun dış denetimden geçmesi konusundaki politika ve geçerli uygulama (RP13) açıklamalarından oluşur.

Yönetişim, taahütler ve katılım (YTK) alt açıklamaları kurumun yönetim yapısı (YTK1), en yüksek yönetim organı başkanının aynı zamanda kurum içinde icra görevi olup olmadığı (YTK2), üniter kurul yapısına sahip kurumlarla ilgili olarak, en yüksek yönetim organının bağımsız ve/veya icra görevi olmayan üyelerinin sayısı (YTK3), hissedarların ve çalışanların en yüksek yönetim organına tavsiye veya talimat verme mekanizmaları (YTK4), en yüksek yönetim organının üyelerine, üst düzey yöneticilere ve idarecilere ödenen ücret ile kurumun performansı (sosyal ve çevresel performans da dahil) arasındaki bağlantı (YTK5), en yüksek yönetim organının çıkar çatışmalarından kaçınmasını sağlamak amacıyla uygulamaya konan süreçler (YTK6), en yüksek yönetim organı üyelerinin kurumun ekonomik, çevresel ve sosyal konular hakkındaki stratejisine rehberlik etmek üzere yetkilerinin ve uzmanlıklarının saptanması süreci (YTK7), kurum bünyesinde geliştirilmiş, ekonomik, çevresel ve sosyal performans ile ilgili misyon veya değer beyanları, davranış kuralları ve prensipler ve bunlara dair uygulamaların durumu (YTK8), ilgili riskler ve fırsatlar ile uluslararası kabul görmüş standartlara, davranış kurallarına ve prensiplere olan uyum da dahil olmak üzere, kurumun ekonomik, çevresel ve sosyal performansı belirlemesini ve yönetmesini denetlemek

üzere en yüksek yönetim organının uyguladığı prosedürler (YTK9), en yüksek yönetim organının, özellikle ekonomik, çevresel ve sosyal performansla alakalı olarak kendi performansını değerlendirme süreçleri (YTK10), ihtiyati yaklaşım veya prensibinin kurum tarafından ele alınıp alınmadığına veya nasıl ele alındığına dair açıklama (YTK11), kurum dışında geliştirilmiş olan ekonomik, çevresel ve sosyal bildireler, prensipler veya kurumun taahhütte bulunduğu ya da onayladığı diğer girişimler (YTK12), kurumun yönetim organlarında pozisyonlara sahip olduğu, proje veya komitelerine katıldığı, rutin üyelik aidatlarının ötesinde maddi finansman sağladığı veya üyeliği stratejik olarak gördüğü birliklerdeki ve/veya ulusal/ uluslararası savunucu örgütlerindeki üyelikleri (YTK13), kurum tarafından katılımı sağlanan paydaş gruplarının listesi (YTK14), katılım yapılacak paydaşların kimler olacağının belirlenmesi ve seçimlerine dair esas (YTK15), paydaş türü ve grubuna göre katılım sıklığı da dahil, paydaş katılımı yöntemleri (YTK16), paydaş katılımı ile ortaya konan başlıca konular ile kaygılar ve kurumun bunlara, yaptığı raporlama aracılığıyla verdiği yanıt da dahil, nasıl yanıt verdiği (YTK17) açıklamalarından oluşur.

Yönetim yaklaşımı ve performans göstergeleri açıklamalarından ekonomik performans göstergeleri (EPG) alt açıklamaları üretilen ve dağıtılan doğrudan ekonomik değer (EPG1), iklim değişikliğinin kurumun mali sonuçlarına etkisi, riskler ve fırsatlar (EPG2), kurumun tanımlanmış fayda planı yükümlülükleri (EPG3), devletten alınan önemli mali destek (EPG4), yerel asgari ücrete kıyasla standart başlangıç düzeyi ücreti oranları (EPG5), yerel tedarikçilere yapılan ödemelerle ilgili harcama oranları (EPG6), yerel işe alma usulleri ve yerel halktan işe alınmış üst yöneticilerin oranları (EPG7), ticari, aynı veya hayır amaçlı girişimler, kamu yararına yapılan altyapı yatırımları ve sağlanan hizmetler (EPG8), önemli dolaylı ekonomik etkiler (EPG9) açıklamalarından oluşur.

Çevresel performans göstergeleri (ÇPG) alt açıklamaları kullanılan malzemelerin ağırlığı veya hacmi (ÇPG1), girdi olarak kullanılan geri dönüştürülmüş malzemelerin yüzdesi (ÇPG2), birincil enerji kaynağına göre doğrudan enerji tüketimi (ÇPG3), birincil enerji kaynağına göre dolaylı enerji tüketimi (ÇPG4), kaynakların korunması ve verimliliği artırma ile sağlanan enerji tasarrufu (ÇPG5), Enerji verimliliği sağlayan veya yenilenebilir enerji kullanan ürün ve hizmetler sağlama girişimleri ve bu girişimlerin sonucunda enerji gereksinimlerindeki azalmalar (ÇPG6), dolaylı enerji tüketimini azaltma girişimleri ve elde edilen azalmalar (ÇPG7), kaynağına göre toplam su çekimi (ÇPG8), su çekiminden önemli ölçüde etkilenen su kaynakları (ÇPG9), geri dönüştürülen ve yeniden kullanılan suyun yüzdesi ve toplam hacmi (ÇPG10), koruma alanları ve yüksek biyoçeşitlilik değerine sahip alanlardaki araziler (ÇPG11), koruma alanları ve yüksek biyoçeşitlilik değerine sahip alanlardaki faaliyet, ürün ve hizmetlerin biyoçeşitlilik üzerindeki önemli etkileri (ÇPG12), korunan veya iyileştirilen doğal yaşam alanları (ÇPG13), biyoçeşitlilik üzerindeki etkilerin yönetilmesiyle ilgili stratejiler (ÇPG14), soy tükenmesi riski düzeyine göre operasyonlardan etkilenen bölgelerdeki doğal yaşam alanlarında, Uluslararası Doğa Koruma Birliği Kırmızı Listesi’ne giren canlı türlerinin ve

ulusal koruma listesindeki canlı türlerinin sayısı (ÇPG15), ağırlığa göre toplam doğrudan ve dolaylı sera gazı emisyonları (ÇPG16), ağırlığa göre ilgili diğer dolaylı sera gazı emisyonları (ÇPG17), sera gazı emisyonlarını azaltma girişimleri ve elde edilen azalmalar (ÇPG18), ağırlığa göre ozon tüketen maddelerin emisyonları (ÇPG19), türüne ve ağırlığına göre NO_x, SO_x ve diğer önemli hava emisyonları (ÇPG20), kalitesine ve varış noktasına göre toplam su deşarjı (ÇPG21), türüne ve bertaraf yöntemine göre toplam atık ağırlığı (ÇPG22), önemli sızıntıların toplam sayısı ve hacmi (ÇPG23), Basel Sözleşmesi Ek I, II, III ve VIII koşulları kapsamında tehlikeli kabul edilen atıklardan taşınan, ithal edilen, ihraç edilen ya da işlem görenlerin ağırlığı ve uluslararası sevkiyatı yapılan taşınan atıkların yüzdelik payı (ÇPG24), raporlama yapan kurumun su deşarjından ve kaçaklarından önemli ölçüde etkilenen su kütlelerinin ve bunlarla bağlantılı doğal yaşam alanlarının adı, büyüklüğü, korunma durumu ve biyoçeşitlilik değeri (ÇPG25), ürün ve hizmetlerin çevresel etkilerini azaltmaya yönelik girişimler ve bu etki azalımının boyutları (ÇPG26), satılmış ürünlerin ve bunların ambalaj malzemelerinin kategorilere göre geri toplanma yüzdesi (ÇPG27), çevresel yasa ve yönetmeliklere uyulmaması halinde uygulanan önemli para cezalarının maddi değeri ve parasal olmayan yaptırımların toplam sayısı (ÇPG28), ürünlerin ve kurumun operasyonlarında kullanılan diğer mal ve malzemelerin taşınmasından ve kurum çalışanlarının ulaşımından kaynaklanan önemli çevresel etkiler (ÇPG29), türüne göre toplam çevre koruma harcamaları ve yatırımları (ÇPG30) açıklamalarından oluşur.

Sosyal performans göstergelerinden (SPG) işgücü uygulamaları ve insana yakışır iş performans göstergeleri (İUPG) alt açıklamaları istihdam türüne, iş sözleşmesine ve bölgesine göre toplam işgücü (İUPG1), yaş grubuna, cinsiyete ve bölgeye göre personel devir hızı ve kurumdan ayrılanların toplam sayısı (İUPG2), geçici ya da yarı zamanlı çalışanlara sağlanmayıp tam zamanlı çalışanlara sağlanan sosyal ödemeler ve yardımların ana operasyonlara göre dağılımı (İUPG3), Toplu iş sözleşmeleri kapsamına giren çalışanların yüzdesi (İUPG4), toplu sözleşmelerde belirtilip belirtilmediği de dahil, önemli operasyonel değişiklikler konusunda asgari ihbar süresi (İUPG5), iş sağlığı ve güvenliği programlarının izlenmesine yardım eden ve bunlar hakkında tavsiye veren resmi, yönetimin ve çalışanların müştereken temsil edildikleri işyeri iş sağlığı ve güvenliği kurullarında temsil edilen toplam işgücünün yüzdesi (İUPG6), yaralanma, meslek hastalıkları, kaybedilen günler ve işe devamsızlık oranları ve ölümlerle sonuçlanan iş kazalarının bölgelere göre dağılımı (İUPG7), ciddi hastalıklarla ilgili olarak işgücü mensuplarına, ailelerine veya yerel halka yardım etmek üzere uygulanan eğitim, öğretim, rehberlik, hastalık önleme ve risk kontrol programları (İUPG8), sendikalarla yapılan toplu sözleşmelerin kapsamına giren sağlık ve güvenlik konuları (İUPG9), çalışan kategorisine göre çalışan başına düşen yıllık ortalama eğitim saatleri (İUPG10), çalışanların istihdam edilebilirliğinin sürekliliğini destekleyen ve onlara kariyerlerinin bitiminde yardım edecek beceri geliştirme ve yaşam boyu eğitim programları (İUPG11), düzenli şekilde performans ve kariyer gelişimi değerlendirmesi alan çalışanların yüzdesi (İUPG12), çalışanların cinsiyet, yaş grubu, azınlık

grubu üyeliği ve diğer çeşitlilik göstergelerine göre dağılımı ve yönetim organlarının kompozisyonu (İUPG13), çalışan kategorisine göre erkek çalışanların kök ücretlerinin kadınlarınkine oranı (İUPG14) açıklamalarından oluşur.

İnsan hakları performans göstergeleri (İHPG) alt açıklamaları insan hakları ile ilgili hükümler içeren veya insan hakları taramasından geçen önemli yatırım anlaşmalarının yüzdesi ve toplam sayısı (İHPG1), insan hakları ve alınan önlemler konusunda taramadan geçen önemli tedarikçilerin ve yüklenicilerin yüzdesi (İHPG2), eğitim alan çalışanların yüzdesi de dahil olmak üzere, operasyonlarla ilgili olan insan hakları unsurları hakkındaki politika ve prosedürler konusunda verilen toplam çalışan eğitimi saatleri (İHPG3), ayrımcılık konusunda toplam vaka sayısı ve alınan önlemler (İHPG4), örgütlenme özgürlüğünü kullanma ve toplu sözleşme yapma haklarının önemli ölçüde risk altında olabileceği operasyonlar ve bu hakları desteklemek üzere alınan önlemler (İHPG5), çocuk işçiliği vakaları açısından önemli risk içerdiği belirlenen operasyonlar ve çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak alınan önlemler (İHPG6), zorla veya zorunlu tutarak çalıştırma vakaları açısından önemli risk içerdiği belirlenen operasyonlar ve zorla veya zorunlu tutarak çalıştırmının ortadan kaldırılmasına yönelik olarak alınan önlemler (İHPG7), kurumun operasyonlarıyla ilgili olan insan hakları unsurları hakkındaki kurum politikaları veya prosedürleri konusunda eğitilen güvenlik personelinin yüzdesi (İHPG8), yerli halkın haklarının ihlaline ilişkin vakaların toplam sayısı ve alınan önlemler (İHPG9) açıklamalarından oluşur.

Ürün sorumluluğu performans göstergeleri (ÜSPG) alt açıklamaları iyileştirilmek üzere ürünlerin ve hizmetlerin sağlık ve güvenlik etkilerinin değerlendirildiği yaşam döngüsü evreleri ve bu prosedürlere tabi olan ana ürün ve hizmet kategorilerinin yüzdesi (ÜSPG1), sonuçların türüne göre, ürünlerin ve hizmetlerin sağlık ve güvenlik etkileri ile ilgili yönetmeliklere ve gönüllü kurallara uyum sağlamama vakalarının toplam sayısı (ÜSPG2), prosedürlerin gerekli gördüğü ürün ve hizmet bilgilerinin türü ve bu bilgi gerekliliklerine tabi olan ana ürün ve hizmetlerin yüzdesi (ÜSPG3), sonuçların türüne göre ürün ve hizmet bilgileri ve etiketleme ile ilgili yönetmeliklere ve gönüllü kurallara uyum sağlamama vakalarının toplam sayısı (ÜSPG4), müşteri memnuniyetini ölçen anket sonuçları da dahil olmak üzere, müşteri memnuniyetine yönelik uygulamalar (ÜSPG5), reklam, tanıtım ve sponsorluk da dahil, pazarlama iletişimi ile ilgili yasalara, standartlara ve gönüllü kurallara bağlı kalmaya yönelik programlar (ÜSPG6), sonuçların türüne göre, reklam, tanıtım ve sponsorluk da dahil, pazarlama iletişimi ile ilgili yönetmeliklere ve gönüllü kurallara uyum sağlamama vakalarının toplam sayısı (ÜSPG7), müşterinin kişisel gizliliğinin ihlalleri ve müşteri verilerinin kaybedilmesi ile ilgili doğrulanmış toplam şikayet sayısı (ÜSPG8), ürün ve hizmetlerin tedariki ve kullanımı ile ilgili yasa ve yönetmeliklere uyulmaması nedeniyle kesilen önemli cezaların parasal değeri (ÜSPG9) açıklamalarından oluşur.

Toplum performans göstergeleri (TPG) alt açıklamaları giriş, işletme ve çıkış da dahil, operasyonların yerel halk üzerindeki etkilerini değerlendiren ve yöneten tüm programların ve uygulamaların niteliği, kapsamı ve etkililiği (TPG1), yolsuzlukla ilgili riskler yönünden analiz edilen işletme birimlerinin yüzdesi ve toplam sayısı (TPG2), kurumun yolsuzluğu önleme politika ve prosedürleri konusunda eğitim alan çalışanların yüzdesi (TPG3), yolsuzluk vakalarına karşı alınan önlemler (TPG4), kamu politikalarına karşı tutum ve kamu politikası geliştirmeye ve lobi faaliyetlerine katılım (TPG5), ülkelere göre siyasi partilere, politikacılara ve ilgili kuruluşlara yapılan mali ve aynı katkılar (TPG6), rekabeti kısıtlayan davranış, tröst ve tekelcilik uygulamalarına yönelik yapılan yasal işlemlerin toplam sayısı ve bu işlemlerin sonuçları (TPG7), yasa ve yönetmeliklere uyulmaması nedeniyle kesilen önemli cezaların parasal değeri ve parasal olmayan yaptırımların toplam sayısı (TPG8) açıklamalarından oluşur.

4.3.Sürdürülebilirlik Raporlarının Analizi

Çalışmada sürdürülebilirlik raporu rehberi olarak dünyada en çok tercih edilen GRI Rehberine göre hazırlanan sürdürülebilirlik raporları dikkate alınmıştır. Ayrıca GRI Rehberi'ne göre 2017 yılına kadar GRI G1, GRI G2, GRI G3 ve GRI G3.1' e göre sürdürülebilirlik raporu hazırlayan ve içinde GRI içerik indeksi olan raporlar çalışmada incelenmiştir. Dünya'da nisan 2017 tarihi itibarıyla GRI Rehberini kullanarak GRI G1, GRI G2, GRI G3 ve GRI G3.1 standartlarına göre 5765 işletmenin hazırladığı 19511 sürdürülebilirlik raporu vardır. Türkiye'de ise 66 işletme 143 adet raporu bu standartları kullanarak hazırlamıştır (<http://database.globalreporting.org/search/>).

Çalışmada yapılan frekans dağılımı sonuçlarına göre strateji ve profil açıklamalarıyla ilgili olarak işletmelerin tümü KP1; kurum adı, KP2; başlıca markalar, ürünler ve/veya hizmetler, KP3; ana bölümler, faal işletmeler, yan kuruluşlar ve ortak girişimler de dahil, kurumun operasyonel yapısı, KP4; kurumun genel merkezinin bulunduğu yer, RP3; raporlama döngüsü, PR4; rapor ve içeriği hakkındaki sorular için iletişim adresi, RP6; raporun sınırı, RP12; raporda yer alan standart açıklamaların yerini gösteren tablo ile ilgili açıklamaları tam olarak yayınlamıştır. Strateji ve profil açıklamalarıyla ilgili hiç açıklama yapılmayan kısım ise en fazla YTK10; en yüksek yönetim organının, özellikle ekonomik, çevresel ve sosyal performansla alakalı olarak kendi performansını değerlendirme süreçlerinin olduğu Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Strateji ve Profil Açıklamaları Frekans Dağılımı Sonuçları

Strateji ve Profil Açıklamaları	Frekanslar			Strateji ve Profil Açıklamaları	Frekanslar		
	Açıklama Yok	Kısmen Açıklama	Tam Açıklama		Açıklama Yok	Kısmen Açıklama	Tam Açıklama
SA1	-	2	98	RP10	7	-	93
SA2	23	6	71	RP11	5	-	95
KP1	-	-	100	RP12	-	-	100
KP2	-	-	100	RP13	16	2	82
KP3	-	-	100	YTK1	1	1	98
KP4	-	-	100	YTK2	3	-	97
KP5	1	-	99	YTK3	3	1	96
KP6	3	1	96	YTK4	3	7	90
KP7	-	1	99	YTK5	28	7	65
KP8	-	4	96	YTK6	23	2	75
KP9	-	1	99	YTK7	28	3	69
KP10	1	-	99	YTK8	18	2	80
RP1	-	1	99	YTK9	27	4	69
RP2	1	-	99	YTK10	30	8	62
RP3	-	-	100	YTK11	21	2	77
RP4	-	-	100	YTK12	15	-	85
RP5	-	6	94	YTK13	13	2	85
RP6	-	-	100	YTK14	1	2	97
RP7	1	-	99	YTK15	6	9	85
RP8	5	-	95	YTK16	17	3	80
RP9	12	4	84	YTK17	21	6	73

Yapılan frekans dağılımı sonuçlarına göre yönetim yaklaşımı ve performans göstergeleri kısmında ekonomik performans göstergeleriyle ilgili olarak en fazla tam açıklama yapılan gösterge EPG1; üretilen ve dağıtılan doğrudan ekonomik değer iken hiç açıklama yapılmayan gösterge ise en fazla

EPG6; yerel tedarikçilere yapılan ödemelerle ilgili harcama oranlarının olduğu Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3. Ekonomik Performans Göstergeleri Frekans Dağılımı Sonuçları

Yönetim Yaklaşımı ve Performans Gösterge Açıklamaları	Frekanslar			Yönetim Yaklaşımı ve Performans Gösterge Açıklamaları	Frekanslar		
	Açıklama Yok	Kısmen Açıklama	Tam Açıklama		Açıklama Yok	Kısmen Açıklama	Tam Açıklama
EPG1	7	23	70	EPG6	40	14	46
EPG2	34	27	39	EPG7	29	23	48
EPG3	30	19	51	EPG8	12	21	67
EPG4	33	5	62	EPG9	30	28	42
EPG5	38	22	40				

Yapılan frekans dağılımı sonuçlarına göre çevresel performans göstergeleriyle ilgili olarak en fazla tam açıklama yapılan gösterge ÇPG8; kaynağına göre toplam su çekimi iken hiç açıklama yapılmayan gösterge ise en fazla ÇPG24; Basel Sözleşmesi Ek I, II, III ve VIII koşulları kapsamında tehlikeli kabul edilen atıklardan taşınan, ithal edilen, ihraç edilen ya da işlem görenlerin ağırlığı ve uluslararası sevkiyatı yapılan taşınan atıkların yüzdelik payının olduğu Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4. Çevresel Performans Göstergeleri Frekans Dağılımı Sonuçları

Yönetim Yaklaşımı ve Performans Gösterge Açıklamaları	Frekanslar			Yönetim Yaklaşımı ve Performans Gösterge Açıklamaları	Frekanslar		
	Açıklama Yok	Kısmen Açıklama	Tam Açıklama		Açıklama Yok	Kısmen Açıklama	Tam Açıklama
ÇPG1	58	12	30	ÇPG16	36	11	53
ÇPG2	51	18	31	ÇPG17	61	8	31
ÇPG3	18	19	63	ÇPG18	23	22	55
ÇPG4	32	20	48	ÇPG19	77	3	20
ÇPG5	18	21	61	ÇPG20	65	11	24
ÇPG6	26	15	59	ÇPG21	42	10	48

ÇPG7	36	23	41	ÇPG22	9	30	61
ÇPG8	15	13	72	ÇPG23	55	3	42
ÇPG9	51	4	45	ÇPG24	79	7	14
ÇPG10	66	9	25	ÇPG25	57	5	38
ÇPG11	39	2	59	ÇPG26	15	20	65
ÇPG12	55	5	40	ÇPG27	50	16	34
ÇPG13	51	10	39	ÇPG28	41	1	58
ÇPG14	50	15	35	ÇPG29	48	24	28
ÇPG15	73	-	27	ÇPG30	44	14	41

Yapılan frekans dağılımı sonuçlarına göre sosyal performans göstergelerinden işgücü uygulamaları ve insana yakışır iş performans göstergeleriyle ilgili olarak en fazla tam açıklama yapılan gösterge İUPG1; istihdam türüne, iş sözleşmesine ve bölgesine göre toplam işgücü iken hiç açıklama yapılmayan gösterge ise en fazla İUPG9; sendikalarla yapılan toplu sözleşmelerin kapsamına giren sağlık ve güvenlik konularının olduğu Tablo 5’de görülmektedir.

Tablo 5. İşgücü Uygulamaları ve İnsana Yakışır İş Performans Göstergeleri Frekans Dağılımı Sonuçları

Yönetim Yaklaşımı ve Performans Gösterge Açıklamaları	Frekanslar			Yönetim Yaklaşımı ve Performans Gösterge Açıklamaları	Frekanslar		
	Açıklama Yok	Kısmen Açıklama	Tam Açıklama		Açıklama Yok	Kısmen Açıklama	Tam Açıklama
İUPG1	2	16	82	İUPG8	21	19	60
İUPG2	14	31	55	İUPG9	49	8	43
İUPG3	33	4	63	İUPG10	7	33	60
İUPG4	32	-	68	İUPG11	18	17	65
İUPG5	26	5	69	İUPG12	14	19	67
İUPG6	44	7	49	İUPG13	15	23	62
İUPG7	17	29	54	İUPG14	32	7	61

Yapılan frekans dağılımı sonuçlarına göre sosyal performans göstergelerinden insan hakları performans göstergeleriyle ilgili olarak en fazla tam açıklama yapılan gösterge İHPG6; çocuk işçiliği vakaları açısından önemli risk içerdiği belirlenen operasyonlar ve çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak alınan önlemler iken hiç açıklama yapılmayan gösterge ise en fazla İHPG3; eğitim alan çalışanların yüzdesi de dahil olmak üzere, operasyonlarla ilgili olan insan hakları unsurları hakkındaki politika ve prosedürler konusunda verilen toplam çalışan eğitimi saatlerinin olduğu Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6. İnsan Hakları Performans Göstergeleri Frekans Dağılımı Sonuçları

Yönetim Yaklaşımı ve Performans Gösterge Açıklamaları	Frekanslar			Yönetim Yaklaşımı ve Performans Gösterge Açıklamaları	Frekanslar		
	Açıklama Yok	Kısmen Açıklama	Tam Açıklama		Açıklama Yok	Kısmen Açıklama	Tam Açıklama
İHPG1	52	21	27	İHPG6	14	9	77
İHPG2	44	21	35	İHPG7	19	8	73
İHPG3	59	10	31	İHPG8	54	-	46
İHPG4	19	10	71	İHPG9	57	5	38
İHPG5	31	10	59				

Yapılan frekans dağılımı sonuçlarına göre sosyal performans göstergelerinden ürün sorumluluğu performans göstergeleriyle ilgili olarak en fazla tam açıklama yapılan gösterge ÜSPG5; müşteri memnuniyetini ölçen anket sonuçları da dahil olmak üzere, müşteri memnuniyetine yönelik uygulamalar iken hiç açıklama yapılmayan gösterge ise en fazla ÜSPG2; ürünlerin ve hizmetlerin sağlık ve güvenlik etkileri ile ilgili yönetmeliklere ve gönüllü kurallara uyum sağlamama vakalarının toplam sayısının olduğu Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7. Ürün Sorumluluğu Performans Göstergeleri Frekans Dağılımı Sonuçları

Yönetim Yaklaşımı ve Performans Gösterge Açıklamaları	Frekanslar			Yönetim Yaklaşımı ve Performans Gösterge Açıklamaları	Frekanslar		
	Açıklama Yok	Kısmen Açıklama	Tam Açıklama		Açıklama Yok	Kısmen Açıklama	Tam Açıklama
ÜSPG1	45	14	41	ÜSPG6	37	12	51

ÜSPG2	55	1	44	ÜSPG7	51	4	45
ÜSPG3	32	9	59	ÜSPG8	42	5	53
ÜSPG4	52	1	47	ÜSPG9	46	3	51
ÜSPG5	9	15	76				

Yapılan frekans dağılımı sonuçlarına göre sosyal performans göstergelerinden toplum performans göstergeleriyle ilgili olarak en fazla tam açıklama yapılan gösterge TPG4; yolsuzluk vakalarına karşı alınan önlemler iken hiç açıklama yapılmayan gösterge ise en fazla TPG7; rekabeti kısıtlayan davranış, tröst ve tekelleşim uygulamalarına yönelik yapılan yasal işlemlerin toplam sayısı ve bu işlemlerin sonuçlarının olduğu Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8. Toplum Performans Göstergeleri Frekans Dağılımı Sonuçları

Yönetim Yaklaşımı ve Performans Gösterge Açıklamaları	Frekanslar			Yönetim Yaklaşımı ve Performans Gösterge Açıklamaları	Frekanslar		
	Açıklama Yok	Kısmen Açıklama	Tam Açıklama		Açıklama Yok	Kısmen Açıklama	Tam Açıklama
TPG1	28	26	46	TPG5	48	9	43
TPG2	28	30	42	TPG6	52	2	46
TPG3	34	17	49	TPG7	53	1	46
TPG4	25	13	62	TPG8	49	-	51

Yapılan analiz sonuçlarında strateji ve profil açıklamalarının yönetim yaklaşımı ve performans gösterge açıklamalarından fazla olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yönetim yaklaşımı ve performans gösterge açıklamalarında en fazla açıklamanın ekonomik performans göstergelerinde olduğu, en az açıklamanın ise çevresel performans göstergelerinde olduğu görülmüştür. 2013 yılında Aktaş ve diğerleri, 2014 yılında Maubane ve diğerleri ile aynı yıl Gönen ve Solak’ın çalışmalarında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

5. SONUÇ

Dünyadaki nüfus artışına paralel ekonomik faaliyetlerdeki artış doğal kaynakların ciddi bir şekilde azalmasına neden olduğu gibi işletmelerin sadece içsel faaliyetlerinin değil dışsal faaliyetlerinin de sorgulanması ihtiyacını doğurmuştur. Gerek tüketicilerin ve gerekse yürütme görevini gören kurumların bilinçlenmesi ekolojik olmayan yatırımların ekonomik olmayacağı düşüncesini ortaya atmıştır. Bu doğrultuda işletmelerde sürdürülebilirlik kavramı ve sürdürülebilirlik kültürünün oluşturulması gerek işletme ve gerekse dünya açısından önem kazanmıştır. İşletme sürdürülebilirliği olarak adlandırılan kurumsal sürdürülebilirlik ekonomik, çevresel, sosyal ve yönetsel konularla ilgilenmektedir. Kurumsal sürdürülebilirlikle ilgili gelişmeler de sürdürülebilirlik raporlarıyla takip edilmektedir.

Bu çalışmada Türkiye’de GRI Rehberine göre sürdürülebilirlik raporu hazırlayan işletmelere ait raporlarının analizi yapılmıştır. GRI Rehberine göre rapor hazırlayan işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarında strateji ve profil, yönetim yaklaşımı ve performans göstere açıklamalarının yer aldığı görülmüştür. Çalışma sonuçları özetlendiğinde; işletmelerin raporlarında strateji ve profil açıklamalarının yönetim yaklaşımı ve performans göstere açıklamalarından fazla olduğu tespit edilmiştir. Aktaş ve diğerlerinin 2013 yılında, Maubane ve diğerlerinin 2014 yılında, Gönen ve Solak’ın 2014 yılında yaptığı çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bunun nedeninin yönetim yaklaşımı ve performans göstere açıklamalarında yer alan ekonomik, çevresel ve sosyal performans göstere açıklamalarının teknik bilgi ve hesaplama dolayısıyla ek maliyet gerektirmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yönetim yaklaşımı ve performans göstere açıklamalarında ise en fazla açıklama sırasıyla ekonomik, sosyal ve çevresel performans göstergelerinde yer almaktadır. En fazla açıklamanın ekonomik performans göstergelerinde olması işletmelerin finansal raporlamayı zaten yapıyor olmalarından kaynaklanırken, en az açıklamanın çevresel performans göstergelerinde olması hesaplanmalarının ve raporlanmalarının maliyetli olmasından, zaman alması ve nitelikli eleman gerektirmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. İşletmelerin sürdürülebilirlik raporu hazırlamamasının nedeni olarak konuyla ilgili düzenlemelerin eksikliği, raporlama yapmanın getirdiği ek maliyetler, nitelikli muhasebecilerin eksikliği sayılabilir. Ancak Türkiye’de sürdürülebilirlik ve raporlaması konusunda artan bir ilginin olduğu yıllar itibariyle rapor sayılarının artmasından ve raporlarda yer alan açıklamaların artmasından anlaşılmaktadır.

Çalışmanın sonuçlarının akademisyenlere sürdürülebilirlikle ilgili yeni çalışmalar için yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. Literatürde konuyla ilgili eksikliklerin görülmesi açısından çalışmanın önem taşıdığı söylenebilir. Son yıllarda uluslararası alanda birçok konferans ve seminere konu olan sürdürülebilirlik alanında Türkiye’de yeni araştırmalar yapılmaya başlandığı için çalışmanın bütünüyle literatüre önemli katkı sağlayacağı söylenebilir.

Çalışmada GRI Rehberine göre hazırlanan sürdürülebilirlik raporları dikkate alınmıştır. Gelecek çalışmalarda diğer rehberler de dikkate alınabilir. Çalışmada yine 2017 yılına kadar hazırlanan sürdürülebilirlik raporları kullanılmıştır. Benzer çalışmalar devam eden dönemler içinde yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ç. 2013. “Sürdürülebilirlik Performansının Değerlendirilmesine Yönelik Ölçek Önerisi ve Türkiye’deki İşletmelerde Uygulanması”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul.
- Aktaş, R., K. Kayalidere ve M. Karğın. 2013. “Corporate Sustainability Reporting and Analysis of Sustainability Reports in Turkey”, *International Journal Economics and Finance*, 5 (3).
- Alcaraz-Quiles, F. J., A. Navarro-Galera ve D. Ortiz-Rodríguez. 2015. ”Factors Determining Online Sustainability Reporting by Local Governments”, *International Review of Administrative Sciences*, 81 (1).
- Altunbaş, D. 2008. “Kentsel Sürdürülebilirlikte Yerel Yönetimlerin Rolü: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Aracı, H. ve F. Yüksel. 2016. “Şeffaflık ve Hesap Verilebilirliğin Sağlanmasında Sürdürülebilirlik Raporları: BİST Sürdürülebilirlik Endeksindeki Şirketlerin Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18 (1).
- Borkowski, S. C., M. J. Welsh ve K. Wentzel. 2012. “Sustainability Reporting at Johnson&Johnson : A Case Study Using Content Analysis”, *International Journal of Business Insights & Transformation* , 4 (3).
- Çalışkan, A. 2012. “Sürdürülebilirlik Raporlaması”, *Muhasebe ve Vergi Dünyası Dergisi*, 5 (1).
- Dong, S. 2011. “An Assessment of CSR Reporting Practice in China’s Mining and Minerals Industry”, <https://www.unisa.edu.au/Global/business/centres/cags/docs/seminars/Paper%20Shidi.pdf> (Erişim Tarihi: 01. 02. 2015).
- English, M. D. ve D. K. Schooley. 2014. “The Evolution of Sustainability Reporting”, *The CPA Journal*, March.
- Gönen, S. ve B. Solak. 2014. “An Empirical Study for Determining the Compliance of Sustainability Reports Published in Turkey with Standards Published by Global Reporting Initiative”, *Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi*, 18 (2).

- Guthrie, J. ve I. Abeysekera. 2006. "Content Analysis of Social, Environmental Reporting: What is New?", *Journal of Human Resource Costing and Accounting*, 10 (2).
- Hahn, R. ve M. Kühnen. 2013. "Determinants of Sustainability Reporting: A Review of Results, Trends, Theory and Opportunities in An Expanding Field of Research", *Journal of Cleaner Production*, 59 (November).
- Hinson, R., A. Gyabea ve M. Ibrahim. 2015. "Sustainability Reporting among Ghanaian Universities", *Communication*, 41 (1), <http://database.globalreporting.org/search/> (Erişim tarihi: 12. 04. 2017).
- Huang, T. ve A. Wang. 2010. "Sustainability Reports in China: Content Analysis", 2010 International Conference on Future Information Technology and Management Engineering, 2 (October).
- Kozłowski, A., C. Searcy ve M. Bardecki. 2015. "Corporate Sustainability Reporting in the Apparel Industry", *International Journal of Productivity and Performance Management*, 64 (3).
- Leszczynska, A. 2012. "Towards Shareholders' Value: An Analysis of Sustainability Reports", *Industrial Management & DataSystems*, 112 (6).
- Maubane, P., A. Prinsloo ve R. Van. 2014. "Review Sustainability Reporting Patterns of Companies Listed on the Johannesburg Securities Exchange", *Public Relations Review*, 40 (2).
- Özdemir, Z. ve F. Pamukçu. 2016. "Kurumsal Sürdürülebilir Raporlama Sisteminin Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi Kapsamındaki İşletmelerde Analizi", *Mali Çözüm Dergisi*, 134 (Mart-Nisan).
- Roca, L. ve C. Searcy. 2011. "An Analysis of Indicators Disclosed in Corporate Sustainability Reports", *Journal of Cleaner Production*, 20 (1).
- Schaltegger, S. ve R. L. Burritt. 2010. "Sustainability Accounting for Companies: Catchphrase or Decision Support for Business Leaders?", *Journal of World Business*, 45 (4).
- Sobhani, F., A. Amran ve Y. Zainuddin. 2012. "Sustainability Disclosure in Annual Reports and Websites: A Study of the Banking Industry in Bangladesh", *Journal of Cleaner Production*, 23 (1).
- Yanık, S. ve İ. Türker. 2012. "Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 47 (Ekim).
- Yönet, N. K. 2010. "Sürdürülebilirlik Raporlamasında Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü", *Yönetim-İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi*, 21 (65).